

Г. П. МАЦЮК

Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна.

Електронна пошта: halyna.matsyuk@lnu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-8601-4742>

**СОЦІОЛІНГВІСТИЧНЕ «ЗЧИТУВАННЯ» СВІТУ
ПОВСЯКДЕННОСТІ:
МОВНІ ПРАКТИКИ УКРАЇНЦІВ ХОЛМЩИНИ ТА
ПІВДЕННОГО ПІДЛЯШШЯ В ПЕРШУ СВІТОВУ ВІЙНУ
(1914–1918 рр.)**

Стаття присвячена розкриттю одного з маловідомих періодів мовної ситуації, в якій проживали своє життя автохтонні українці з крайньо західних етнічних українських земель. Актуальність теми зумовлена потребою розвитку теорії історичної соціолінгвістики про мову, владу та ідентичність. Розкриті зв'язки мовних практик (мікроісторичного рівня життя індивіда) з геополітикою (як макроісторією) дозволяють стверджувати, що лінгвістичний вимір комунікативної повсякденності мовної спільноти українців постає через набір ознак, реалізованих до та під час війни. До війни розмовна форма української мови як засіб міжособистісної комунікації мала діалектну природу, на яку нашаровувалися колонізаційні та русифікаційні впливи, а усна й писемна форми російської мови були засобом офіційної комунікації. Під час війни 1914–1918 рр. відбулися зміни в мовному вжитку українців: російська мова на територіях Холмщини і Підляшшя згорнула свої функції після відходу царських військ разом з примусово депортованими українцями; українськомовні практики на території Холмщини не мали шансів для розвитку через підтримку австрійською окупаційною владою функцій німецької та польської мов; на сполонізованому Підляшші, окупованому німецькою владою, завдяки діяльності «Союзу визволення України», а пізніше й представників української влади, українським силам частково вдалося розбудувати вжиток української мови в адміністрації, початковій освіті й у періодиці. Українська літературна мова почала повільно реалізувати свої комунікативну, інформаційну й об'єднувальну суспільні функції.

Ключові слова: історична соціолінгвістика, геополітика, взаємодія мови і влади, ідентичність, мовна спільнота українців, депортація, функції мов.

Вступ. Дослідження повсякденного життя як міждисциплінарної проблеми розпочалося недавно [Hoggart; Кульчицький : 10; Лисенко : 11–19 та ін.]. До сьогодні хоч і передбачено лінгвістичний сегмент у характеристиці цієї проблематики, проте теорія й методологія вивчення повсякденності в українському мовознавстві ще не сформовані. Разом з тим, дослідження різних сфер життя автохтонних українців як мовної спільноти на території Холмщини і Південного Підляшшя в роки Першої світової війни українські історики

H. P. MATSIUK

Ivan Franko National University in Lviv

Lviv, Ukraine

E-mail: halyna.matsyuk@lnu.edu

<http://orcid.org/0000-0001-8601-4742>

**SOCIOLINGUISTIC «READING» OF THE WORLD OF EVERYDAYNESS:
LANGUAGE PRACTICES OF THE UKRAINIANS OF Kholmshchina AND
SOUTHERN PIDLASHSHIA IN THE FIRST WORLD WAR (1914–1918)**

The article is devoted to one of the little-known periods of the language situation in which autochthonous Ukrainians from the far western ethnic Ukrainian lands lived. The relevance of the topic is stipulated by the need to develop a theory of historical sociolinguistics on language, power and identity. The revealed relations of language practices (microhistorical standard of living of an individual) to the geopolitics (as macrohistory) allow us to state that the linguistic dimension of the communicative everyday life of the Ukrainian speech community appears through a set of features realized before and during the war of 1914. Before the war, the colloquial form of the Ukrainian language as a means of interpersonal communication had a dialectal nature, which was layered with Polonization and Russification influences, and oral and written forms of the Russian language were a means of official communication. During the war of 1914–1918, there were changes in the language use of Ukrainians: the Russian language in the territories of Kholmshchyna and Pidaschia curtailed its functions after the withdrawal of the tsarist troops together with the forcibly deported Ukrainians; Ukrainian-language practices in the Kholm region did not have a chance to develop due to the support of the Austrian occupation authorities for the functions of the German and Polish languages; in Polonized Pidaschia, occupied by the German authorities, owing to the activities of the Union for the Liberation of Ukraine and later representatives of the Ukrainian authorities, Ukrainian forces managed to partially develop the functions of the Ukrainian language in administration, primary education and periodicals. Ukrainian literary language began to slowly realize its communicative, informational and unifying social functions.

Keywords: historical sociolinguistics, geopolitics, interaction of language and power, identity, speech community of Ukrainians, deportation, functions of languages.

Дата надходження до редакції — 27.03.2021

Дата затвердження редакцією — 27.04.2021